

ABKAROVITS ENDRE

Az első magyar tanítási nyelvű tanítóképző

SZEMÉLYES SZÁLAK

Az egri tanítóképző intézet 1959-ben szűnt meg. Megszüntetését hosszú ideig nagy hallgatás követte. Emléke még helyben is kezdett kikopni a köztudatból. Én sem foglalkoztam vele, csak amikor 2009-ben a tanítóképzős öregdiákok azzal kerestek meg, hogy szeretnének egy emlékkönyvet megjelentetni apám születésének közelgő 100. évfordulója alkalmából, és ehhez kérnék segítségemet. Ekkor jöttem rá, hogy milyen keveset is tudok erről az intézményről és apám ottani tevékenységéről. Pedig én magam is a tanítóképző gyakorló iskolájába jártam annak megszűntéig, de már apai nagyapám is ott szerzett kántortanítói diplomát 1901-ben. (Ő, Abkarovits Jenő, később Mezőkövesd igazgató-tanítója lett, akiről halála után majd negyven évvel pedagógus kitüntetés és teret neveztek el.) Apám a harmincas évek közepén fejezte be egyetemi tanulmányait, a gazdasági világválság közepette, amikor sok értelmiségi volt állástalan, így ő is kollégiumi tanárként, óraadóként kezdte, míg a tanítóképző rendes tanára lett 1937-ben, s maradt annak megszűntéig.

de már apai nagyapám is ott szerzett kántortanítói diplomát

Az apámról készült emlékkönyv 2010-ben megjelent, de én már nem tudtam elszakadni a történetől. Elkezdtem gyűjteni a fennmaradt tárgyi emlékeket, digitalizáltam a volt prepáktól¹ kölcsönbe kapott fényképeket, kistablókat, diplomákat stb.

Kifaggattam az emlékeikről korábbi tanítóképzősöket, akik ma már nagyon idős emberek, s egyre kevesebben vannak életben közülük.

Az intézmény méltatlan megszüntetését hosszú ideig nagy hallgatás követte. Sok egri ma már nem is tudja, hogy városunkban volt valamikor az első magyar tanítási nyelvű tanítóképző.

OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ALAPÍTÁSA EGERBEN A TÖRÖK KIŰZÉSE UTÁN

Foglár György (1670–1754) nemesi családból származott; középiskoláit Nagyszombatban és Pozsonyban végezte; mint esztergomi papnövendék bölcseletre s teológiára a bécsi egyetemre járt. Innét csakhamar az egri egyházmegyébe került, ahol a török uralom után nagy hiány volt papokban. 1710-ben Telekesy István egri püspök maga mellé vette kanonoknak, 1713-ban prépost lett, és 1718-ban címzetes szerbiai

¹ prepa: tanítóképzős diák egykori bizalmas megnevezése

püspökséget nyert el. 1740-ben 25 ezer forintból és az almagyari szőlője árából Egerben jogakadémiát alapított, alapítványához a jogi iskola számára 1754-ben 50 000 forint értékű házat vett a Káptalan soron.

Azt megelőzően a Telekesy püspök által a XVIII. század elején alapított szemináriumban (teológiai iskola) kapott a jogakadémia elhelyezést. (Itt egyébként előbb jezsuita papok tanítottak, akiket Barkóczy püspök (1710–765) világi papokra váltott 1754-ben.) Barkóczy Ferenc (1745-től egri

püspök, 1761-től esztergomi érsek) egyesítette a jogiskolát a teológiával és a középfokú bölcséleti képzéssel. A három intézményt – már akkor is a későbbi egyetemmé válás

szándékával – Foglár kanoonok épületében helyezték el, addig is, amíg fel nem épül a tervezett universitas új épülete. Ennek kivitelezése azonban már Eszterházy Károlyra maradt. 1785-ben elkészült az az épület, amit eredetileg egyetemnek szántak, s ma Líceumként ismerünk. Közben a Foglárjumi jogi szárnya megroggyant, a jogi képzés néhány évig szünetelt is. A Foglárjumi korábbi iskolái közül többen a Líceumba költöztek át, a Foglárjumi pedig internátus lett, amit Eszterházy Szent Imre-konviktusnak nevezett el. A konviktusoknak az egész országban történő megszüntetése után a Foglárjumi üresen állt 1808-ig, majd fiúnevelde nyílt benne, népszerű néven a Foglár-intézet.

A Líceum épülete tehát alig 20 év leforgása alatt készült el (1765–1785), teljes berendezése – utoljára a kápolna – 1795-ben. (Nyilván eredetileg nem szándékozták annak nevezni, mert a „líceum” szó – több helyen (például Erdélyben ma is) – középfokú oktatási intézményt jelöl, Eszterházyék viszont egyetemet szerettek volna. Amint említettük, az épületet már

Barkóczy püspök is egyetemnek szánta, s a bécsi Josef Ignaz Gerl tervekét is készített részére, de esztergomi érsekké történt kinevezése után a megvalósítás Eszterházy Károlyra (1725-1799) és építészére, Fellner Jakabra várt. Az egyetem gondolata, mint közismert, nem kapta meg a bécsi udvar áldását; részint mert mind Mária Terézia, mind II. József úgy gondolták, Magyarországnak elég egy egyetem (az előbb Nagyszombaton, majd Budán működő), részint valószínűleg az esztergomi érsekké

előlépett Barkóczy és az új egri püspök, Eszterházy nem túl jó viszonya miatt. (Az esztergomi primás az ország oktatási ügyeinek is felelőse volt.) Eszterházy hiába indítja be az orvosképzést is 1769-ben

---

mind Mária Terézia, mind II. József úgy gondolták, Magyarországnak elég egy egyetem

---

Markhot Ferenc irányításával, az az első öt év után elhal, mert 1772-ben Mária Terézia megtagadja a doktori fokozat kiadásának jogát. (Mégis, a közelmúltig erről az öt évig működő, egyetlen diplomát ki nem adó orvosképző intézményről, akárcsak a jogakadémiáról, emléktábla emlékezett meg a Kossuth utcai épület falán, a 131 évig működő, első magyar tanítási nyelvű tanítóképzőnek viszont nem volt – működésének három helyszíne közül egyiknek sem – emléktábla a külső falán, csak a Líceum első emeletén!) Tehát az 1777-es Ratio Educationis 14. paragrafusában kimondta, hogy Magyarországon csak egyetlen egyetem működhet, mégpedig az akkor Nagyszombatról átköltöztetett budai. Ekkor kapja meg valószínűleg az egri intézményt a „líceum” elnevezést. Mire az épület elkészült, II. József került a trónra. Eszterházy hiába próbálkozik még II. József 1788-as egri látogatásakor is az egyetem engedélyeztetésével, nem jár sikerrel, sőt a király a jogi és bölcséleti kurzust még meg is szünteti. Utódánál, II. Lipótnál is csak

ezek újraindítását tudja elérni Eszterházy. A felvilágosult abszolutizmus uralkodói egyébként is nem a kevés számú, felsőoktatásban diplomát szerző ifjú tanítástászt tartották legfőbb céljuknak, hanem az elemi iskolák bővítését. („Nem kevés számú tudósra, hanem minél több elemi műveltségű, engedelmes állampolgárra van szükség.”)

ALAPÍTÁS

Az első magyar tanítási nyelvű tanítóképzőt Pyrker János László érsek alapította meg Egerben, 1828-ban.²

Nem ez volt az első tanítóképző az országban, Pyrker már alapított egyet Szepeskáptalanon, de az német tanítási nyelvű volt. Szepességi útjain Pyrker azt tapasztalta, hogy a falusi iskolákban a gyerekeket képzetlen tanítók tanítják. Később ugyanezt látta Eger környékén. A falusi iskolák tanítóinál ugyanis évszázadokig nem merült fel igényként, hogy a tanítás és a nevelés módszertanát előbb valamilyen oktatási intézményben kellene elsajátítani, de gyakran ez volt a helyzet még felsőbb szinten is. (Mária Terézia próbált 1777-ben először képzési követelményeket előírni.) A tanítóképzők elsősorban a falvak számára képeztek néptanítókat, ezért nagyon is jogos igény volt, hogy a magyarok lakta vidékeken a falvak gyermekeit magyar nyelvű képzésben részt vett tanítók tanítsák.

Eger 1828 után is sokáig az egyetlen magyar nyelvű képző volt, s az 1868-as Eötvös-féle tanügyi törvény szinte végrehajthatatlan lett volna, ha nem képzett volna már 40 éve néptanítókat.

Eger 1828 után is sokáig az egyetlen magyar nyelvű képző volt

AZ INTÉZMÉNY ELHELYEZÉSE

A Foglárarium bejárata ma

Az Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképző első helyszíne az ún. Foglár György-féle nevelőintézet (Foglárarium) épületében volt (1828–1852), az akkori Káptalan sora (ma Kossuth Lajos utca). (Az épület a

² Pyrker János László érsek (1772–1847) életművének jelentősebb mozzanatai: német származású (Johann Ladislaus Pircher) és német anyanyelvű volt, s költő is, verseit anyanyelvén írta. Szepeskáptalani és egri működése között veleneyi pátriárka volt. Olaszországból tekintélyes, majd kétszáz darabból álló festmény-gyűjteményt hozott haza. – A képtár számára építtette fel az Érseki Palota déli szárnyát, majd később felajánlotta a képeket a Nemzeti Múzeumnak, megalapozva a jövőendő Szépművészeti Múzeum gyűjteményét. Eger városa még számos más területen is hálaival tartozik az érseknek. Ő kezdte meg a vár rendbetételét, megalapozta a fürdőt, és az egri bazilikának, az ország második legnagyobb templomának a felépítése is az ő nevéhez fűződik.

későbbiekben – többek között – Angolkisasszonyok Intézete, Szilágyi Erzsébet Gimnázium címen volt ismert, majd Sancta Maria Általános Iskola és Gimnázium lett, jelenleg Ward Mária nevét viseli.) A tanítóképző alapítása idején egyemeletes volt az épület, s a képzőn kívül több más oktatási és internátusi intézmény is helyet kapott benne. A későbbiekben a Líceum épületébe költözött a képző (1852–1949), az államosításakor pedig a korábbi ciszterci gimnázium épületébe (1949–1959).

A KEZDETI ÉVEK

Pyrker, ahogy a szepeskáptalani intézményt, úgy az egrit is középfokú tanítóképzőnek szánta, az egész országban az elemi (általános) iskolák alsó tagozatának tanítóit középfokú intézményekben képezték, tehát a diákok többnyire 15 éves koruk körül kezdték itt meg tanulmányaikat, s ez egészen 1959-ig így is maradt. Sokan még ezt is luxusnak tartották az ő korában, mondván, egy jó oskolamester-től a gyakorlatban is el lehet lesni a tanítás mesterségét.

Az állami tanítóképzők létrehozására csak 1868 után került sor, addig csak a különböző egyházi felekezeteknek voltak ilyen intézményei. Bár Egerben sem csak római katolikusok közül kerültek ki a tanulók. A képzés egyik sarokköve a vallás volt, újdonság azonban, a korszellemnek megfelelően, a nemzeti eszme megjelenése. Pyrker elsőként a hazai oktatás történetében az 1843-44-es tanévben bevezeti a *Magyarország története* tárgyat. Aligha véletlen, hogy a magyar hazaszeretet legszebb regényét megíró Gárdonyi Géza az intéz-

mény későbbi diákjai közül került ki. Saját leírása szerint – rövid tanítói működése alatt – minden egyéb helyett is legszívesebben magyar történelmet tanított volna.

Mai szemmel nézve az intézmény igen kevés diákkal és rövid képzési idővel indult. Az első időszakban mindössze két évig tartottak a tanulmányok, s a tanulók száma lehetővé tette, hogy tanulmányi, szállás- és étkezési költségeiket is az érsekség fedezze, legalábbis a bennlakókat. 1828-ban hét tanulóval kezdték a képzést, de csak négy volt bennlakó (internista), s még 1847-ben is csak 34 fő az összlétszám. Sokan laktak magánháznál (externisták), s viszonylag kevesen voltak helyi lakosok. Pyrker az alapításkor saját vagyonából 5 000 Ft-ot ajánlott föl, és paptársait is adományozásra szólította föl, így 22 000 (más források szerint 29

000) Ft jött össze. Már a kezdetektől csak felvételi vizsgával lehetett az intézménybe bekerülni. A legfontosabb tantárgyak a tanítási és a nevelési készségek kialakítását szolgálták, de fontosak voltak a vallásos ismeretek

és a zenei képzés is. Az egrit tanítóképzőből kerültek ki a korszak első katolikus kántortanítói, akik a tanítás mellett gyakran jegyzői feladatokat is elláttak falujukban, s kántori és egyéb egyházi, sőt gazdasági teendőik is voltak.

Szokássá vált (Fáy András szóhasználatára nyomán) a tanítóképzősökről, mint *preparandia*-ról, rövidítve *prepa*-król beszélni, ami – az egyik elemzés szerint – félreértése a latin kifejezésnek, mert az a német nyelvterületen a tanítóképzőbe készülőkre vonatkozott. Más magyarázat szerint „tanítójelölt”, vagyis „tanításra felkészítendő” a szó értelme.

Pyrker elsőként a hazai oktatás történetében az 1843-44-es tanévben bevezeti a Magyarország története tárgyat

A TANÍTÓKÉPZŐ A LÍCEUMBAN

Az 1850-es években a joglíceum szünetelt, a Líceum szinte üresen állt, mint említettük, így vált lehetővé a tanítóképző átköltözése. De a továbbiakban is bőségesen jutott hely egyéb iskolák elhelyezésére az épületben, sőt nyomdának, szerkesztőségnek, tanári lakásnak, csillagászati obszervatóriumnak, konyhának, ebédlőnek is.

Pyrker 1847-ben bekövetkezett halála után néhány évig betöltetlen volt az érseki szék, Bartakovics Béla (1792–1873) 1850-ben követte. A tanítóképző 1852-es átköltöztetése a Fogláriumból a Líceumba így az ő idejére esik. A bécsi udvar ekkor már fokozottan érvényesítette befolyását, előírta a központi tankönyveket (bár ezek között egri szerzők – Tárkányi Béla, Szvorényi József – is voltak), s 1858-ban a tanári karban is jelentősek a változtatások. (Ekkor lett Mindszenty Gedeon hittanár, akiről később az önképzőkört elnevezték, s akinek Egerben a nevét ma is utca viseli.) A Fogláriumba a tanítóképző helyére Bartakovics érsek betelepíti az Angolkisasszonyok Rendjének iskoláját, amely később, 1873–74-től tanítónőképzőként is szolgál.

Az Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképzőben az 1940-es évek végéig csak fiúk tanultak. Egyébként mindkét intézmény az érsekséghez tartozott, sőt egy rövid ideig még közös vezetésük és tanáraik is voltak. A tanítónőképzőben főként apácák tanítottak, s csak ritkán világi tanárok.

1868-ban lépett hatályba a népiskolai törvény, amely a tanítóképzés időtartamát három évre emelte. Ez már több szegény diáknak megerősítő volt anyagilag, s kimaradtak. Gyakorlóiskolául a négyoszt-

tályú, osztott líceumi elemi iskola szolgált. Érdekes, hogy mivel a falvakban általában négyosztályos osztatlan iskolák voltak, annak ellenére, hogy a Líceumban megvoltak az osztott osztályok feltételei, egy országos rendelkezésnek megfelelően időnként osztatlan osztályokat is kialakítottak, hogy a tanítóképzősök az ilyen iskolákban való tanítás módszereit is elsajátíthassák. Természetesen igazán még így sem lehetett a városi tanulókból alkalmanként össze-

állított osztatlan osztállyal megteremteni azokat a körülményeket, amik egy falu 80-100 fős osztatlan iskolájában vártak a néptanítókra. (Még az 1950-es évek végén is voltak mind osztott, mind osztatlan osztályai a gyakorló iskola alsó tagozatának a mai Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium épületében. Az utolsó, 1958–59-es tanévben például az osztott 1., 2., 3. és 4. osztály mellett osztatlan 1–3. és 2–4. osztály is volt.) Már a XX. század elején is a kötelező négy gyakorlóiskolai osztályon kívül még ötödik és hatodik is működött sokáig, míg azokat 1916-ban meg kellett szüntetni (hasonlóan az 1950-es évek végéhez). Utána mégis próbálkoztak felső tagozattal, de – például 1942-ben – ez három gyakorló osztályból állt: 1–2., 3–4., 5–8.

Bartakovics érsek fő támasza Tárkányi Béla kanonok, intézetigazgató volt, egészen addig, míg a Szent István Társulat elnökevé nem választották. Bartakovicsot 1873-ban bekövetkezett halála után Samassa József dr. követte az érseki székben, aki később egri bíboros is lett (400 évig nem volt egri bíboros Magyarországon). Az ő idejében, az 1882-es minisztériumi rendeletnek megfelelően bővült a képzés négyévesre, s csak ezután tettek a diákok képesítő vizsgát, s kapták meg diplomájukat. Az utolsó, gyakorló évet megelőzően a tanítóképző-

az Egri Érseki Római
Katolikus Tanítóképzőben
az 1940-es évek végéig csak
fiúk tanultak

sők már másod- és harmadéves korukban is mintatanításokon hospitáltak.

1874-től a diákok közül minden osztályban kurátort neveznek ki, aki biztosítja a szünetekben és az óra elején, a tanár megérkezéséig a rendet.

Már Pyrker is érzekelte, hogy a falvakba visszakerülő tanítóknak gazdasági ismeretekre is szükségük lesz, s ezért elrendelte a „mezőgazdaszat és barmászat” tanítását. De az intézménynek saját tankertje csak 1875-től volt, amikor a vasút mellett faiskolát létesítettek (emlékét az utca neve ma is őrzi!), ahol idővel gyümölcs-, szőlő- és konyhakerti növénytermesztést is tanulhattak a prepák. 1883-tól már méhészetet is oktattak.

Az 1870-es évektől a képző Értésítvény címmel évkönyveket ad ki. 1872 és 1892 között 20 éven át Zsendovics József az intézet igazgatója. A tantestület tagjai általában egyházi személyek, akik gyakran lelkészként, plébánosként folytatják pályájukat, mint például Gárdonyi magyartanára, Répássy János 1885-ben, 17 év tanítás után. Az első civil (világi) rendes tanár kinevezésére csak az 1880-as években kerül sor. A tanári karban állandó problémát jelent a nagy fluktuáció (fizetésük elmarad az állami iskolák tanáraiétól), a diákság esetében pedig az, hogy nincs elegendő választék a jól felkészült felvételizőkből.

A magyar nyelv még intenzívebb művelése céljából 1892-ben a jeles egyházi költő emlékére Mindszenty Gedeon Önképzőkör alakul, ami egészen az államosításig megmarad.

idővel gyümölcs-, szőlő- és konyhakerti növénytermesztést is tanulhattak a prepák

A HUSZADIK SZÁZAD

A századfordulón, az 1899–1900-as tanévben térnek át a csak délelőtti tanításra.

Samassa érsek, aki 1904-től bíboros is, 1912-ben hal meg. Utóda Szmrecsányi Lajos (1851–1943), akinek a nevéhez jelentős fejlesztés kapcsolódik. Ebben az évben kerül az intézményhez Csanády László, aki később, 1921 és 1938 között igazgató lesz. Ő az utolsó egyházi

személy az igazgatók sorában. A Tanácsköztársaság 1919-ben megszüntette az intézmény egyházi jellegét, valamint a vallásoktatást, terrorkülönítményeik még az érseket és a köztisztületben álló Breznay Imrét is elhurcolták. 1919 szeptemberétől a régi rend szerint folytatódhatott a tanítás. Szervezetileg teljesen önálló, minden más népiskolától független gyakorló iskolát csak az 1923–24-es tanévben alapítanak. Ez még egytanerős, osztatlan, hatosztályos iskola, ami a negyvenes évekig két, majd három tanerőssé bővül, s 1941–42-ben már nyolcosztályos, de csak a már említett módon.

Ballagás tablóval 1939

Amikor a Fogláriumból a Líceumba költözött a tanítóképző, megszűnt az ugyancsak Fogláriumban elhelyezett internátusa. Ez nagy hátrányt jelentett az intézmény számára, különösen az internátussal rendelkező állami intézményekkel szemben. Ezért is csökken a képző vonzereje, s a probléma egészen 1919-ig megoldatlan maradt. Akkor Szmrecsányi érsek palotájának északi szárnyában (ahol ma – többek között – a Szent István Rádió van) internátust alakított ki. Itt 30-40 diák lakott. A húszas évek közepén Csanády igazgató a saját pénzén felépítteti a Szent László Diákkotthont a Diófakút utcában (a ma már Legányi utcának nevezett részén) 60 fő részére.

Az intézmény 1928-ban ünnepelte a centenáriumiát. Benkóczy Emil tanár emlékkönyvet írt ebből az alkalomból. Az 1930–31-es tanévben a tanítóképző tanári karába belép Somos Lajos, aki majd 1938-tól az első civil igazgató lesz. Az 1930-as- 40-es években kerül az intézménybe számos olyan tanár, aki a ma még élő prepák generációinak az emlékezetében elevenen él. (Id. Abkarovits Endre, Bakonyi Ferenc, Hamza Tibor, Vásárhelyi József, Molnár József, Kovács Vendel, Hórvölgyi István.) Az intézményben jelentős kulturális munka is folyt. Az önképzőkori foglalkozásokon kívül színházi előadásokat is rendeztek és saját szalonzenekaruk volt. Kodály kórusműveit Egerben a képző kórusa mutatta be Bitter Dezső énektanár vezetésével, ez alkalommal Kodály személyesen ellátogatott a Líceumba.

A harmincas évek második felében Szmrecsányi érsek jelentősen felújította az intézmény berendezését. Ekkor a korábbi padokat kétfős asztalok székekkel váltották fel.

Az 1938–39-es tanévtől megpróbálták az intézményt úgy átalakítani, hogy az ne csak néptanítókat képezzen, hanem egy líceumi (középiszkolai) képzésre épüljön a tanítóképzés. Ekkor az intézményt a kétféle képzés miatt Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézet és Líceumnak hívják. A háború azonban beleszólt az eredeti 4+2 éves képzési tervekbe, s a nagy tanítóhiány miatt maradt az ötéves képzés. A diákok külön bizonyítványt kaptak az első négy líceumi évről érettségi után, s az ötödéves tanítóképzésről, majd a képesítővizsga után tanítói oklevelet. Ezeket a díszes okleveleket az összes tanár aláírta.

A Líceum épületében a negyvenes években is több intézmény működött. A földszinten voltak az elemi iskola osztott és a gyakorlóiskola osztott és osztatlan osztályai. Ez két

külön iskola volt. Emellett az északi szárny nagytermében volt a képzősök tornaterme, a déli zeneteremben pedig a gyakorló évüket töltő ötödévesek osztályterme. Az északkeleti sarokban nyomda működött. Az első emelet északi és keleti szárnyában voltak a tanítóképzősök osztályai. A második emeleten az Egri Római Katolikus Kereskedelmi Középiszkola és egy jogi iskola működött az államosítás előtt. Megvolt a rendje annak is, hogy ki melyik lépcsőházat használhatta. Az északi melléklépcsőn a tanítóképző tanárai és a jogászok járhattak, de idővel tanítóképzős diákok is. A torony alatti lépcsőházat használták általában a tanítóképzős és kereskedelmis diákok. A főlépcsőt viszont általában nem használták, bár ez kifejezetten nem volt tiltva. A déli melléklépcsőházban a papok jártak az első emeleti Egyházmegyei Könyvtárba.

A háború utáni átmeneti években még maradt a korábbi elnevezés és képzési

---

megvolt a rendje annak is,
hogy ki melyik lépcsőházat
használhatta

---

rendszer, de 1948-ban Debrecenben megalapították a pedagógiai főiskolát, amely egy év után átköltözött Egerbe, s a tanítóképzőnek a megszüntetett ciszterci iskolába (a mai Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumba) kellett átköltöznie, most már államosított intézményként.

A tanárok mentek az iskolával, próbálták átmenteni a régi szellemet az új politikai körülmények közepette.

(Egyébként se tartottak igényt eleinte az egyházi intézmény tanáira a főiskolán, inkább politikailag

megbízhatóbb kádereket hoztak.) Ment a gyakorlóiskola is velük, előbb csak alsó tagozattal, majd kialakultak felső tagozatos osztályok is. Az 1950–51-es tanévtől voltak először lányosztályok, majd vegyesek is a tanítóképzőben. (Illetve ekkor végeztek itt először olyan lányosztályok, akik még az angolkisasszonyoknál kezdték tanulmányaikat. Az 1952-ben végeztek például szinte minden évben más nevű, időnként más típusú iskolába jártak, jóllehet végig ugyanott tanultak. A lányosztályok általában egyáltalán nem jártak a Liceum épületébe, csak a képesítő vizsgájukat teheték le ott.)

A negyedik év után ekkor is közismereti tantárgyakból érettségi vizsgát tettek a leendő tanító(nő)k, és az ötödik tanévben gyakorló tanítóként, főleg vidéki iskolákban oktattak. (A tanítóhiány miatt volt erre szükség.) Csak ezt követően tehetek tanítói képesítő vizsgát, ekkor kapták meg oklevelüket. (Érdekesség: míg korábban általában az ötödik év végén, a diploma tényleges megszerzésekor készítették el tablójukat, addig az ötvenes években szokássá vált, hogy erre

már a negyedik év végén, az érettségi előtt sor került. Ez először az 1951-ben érettségizőknél történt így.)

Az államosítás után az osztályozás érdemjegyei is megváltoztak. A legjobb jegy (kitűnő) a hetes volt, a példás magatartást

viszont hármassal osztályozták. Utána egy időre nem számokkal, hanem szavakkal történtek a minősítések.

Az 1950-ben negyedéves fiúknak felajánlották, hogy felvételi vizsga nélkül mehetnek tanulni

a pedagógiai főiskolára, akár az érettségi vizsga letétele nélkül is. Ezzel a lehetőséggel a többségük élt is, de akadtak néhányan, akik kimentek gyakorló évre és tanítói diplomát szereztek. Ezen az évfolyamon nem készült tabló se, s a mai napig külön ünneplik évfordulóikat. Az 1951-ben érettségizők közül is sokan a főiskolára vagy egyetemre mentek a tanítói diploma megszerzése helyett. A (kis)tablók – évkönyv hiányában – az ötvenes években sokszor

az egyetlen információt jelentik az osztályok számáról, összetételéről, a tanári karról, az intézmény nevééről. (A még fennmaradt, megtépzott, ötvenes évekből származó tablókat a közelmúltban újra kitétték a Ciszterci Gimnázium folyosóira,

sőt CD is készült az összes ottani iskola fennmaradt tablóirol.) Nagyon kevés fénykép maradt fenn az ötvenes évek első feléből. Az egyiken a végzősök végigvonulnak a főutcán. Az akkori hallgatók elmondása szerint ekkor a szovjet hősi emlékműhöz ballagtak, a főszékesegyház mögötti akkori Felszabadulás térre. Mások úgy emlékez-

az 1950–51-es tanévtől voltak először lányosztályok, majd vegyesek is a tanítóképzőben

a szovjet hősi emlékműhöz ballagtak, a főszékesegyház mögötti akkori Felszabadulás térre. Mások úgy emlékeznek, hogy a várba mentek

nek, hogy a várba mentek. (Egyébként a fútcán – akkor tablóval – történő ballagás már a harmincas években is szokás volt, ahogy azt egy 1939-es kép megőrizte.)

Az intézmény neve és vezetése 1949 után szinte évről évre változott. Volt, amikor pedagógiai gimnáziumnak hívták, majd Állami Tanító(nő)képző Intézetnek, később (Egri Állami) Gárdonyi Géza Tanítóképző-

Az ötvenes évek második felében először a lányok képzése került más városba (lányosztály utoljára 1957-ben végzett Egerben), majd 1957-ben országos döntés született a középfokú tanítóképzés megszüntetéséről. Az 1957–58-as tanév tanulmányai már országsszerte ennek megfelelően indultak. A felsőfokú tanítóképzők nem okvetlenül ott alakultak, ahol korábban a középfokúak voltak. Egerben utoljára 1959-ben érettségiztek tanítóképzősök, de a képesítővizsgájukat már más városban tehették csak le 1960-ban. Akkortájt nagy felháborodást keltett, hogy pont Egerben szüntették meg a tanítóképzést, s azt az ilyen hagyományokkal nem rendelkező Jászberénybe vitték. Az okok máig tisztázatlanok.

Visszatérve az évkönyvekre, az államosításig folyamatosan megjelentek, csak az 1945-ös év volt kivétel, amikor nem is lehetett az addig megszokott módon befejezni a tanévet. 1947-ben már nem a szokásos könyv alakban, de még megjelent az évkönyv. Legközelebb azonban csak az 1958-

59-es tanévben újították fel a tradíciót, de ebben a kötetben egyúttal már búcsúztak is az egri tanítóképzőtől. Épületében – váltakozó elnevezésekkel – a Gárdonyi Géza Gimnázium épült ki felmenő rendszerben, amit a rendszerváltozás után a ciszterci rend vett vissza.

A tanítóképző tanárai többségükben maradtak a gimnáziumban, de a pedagógusképzés iránt jobban elkötelezettek idővel átmentek a főiskolára. (dr. Molnár József, dr. Somos Lajos, id. Abkarovits Endre, dr. Suba János, dr. Kovács Vendel, Járosi András stb.)

az első magyar tanítási nyelvű tanítóképző emlékét jelenleg semmilyen múzeum vagy kiállítás nem őrzi

Az első magyar tanítási nyelvű tanítóképző emlékét jelenleg semmilyen múzeum vagy kiállítás nem őrzi. A Líceumban egy ideig működött egy Pedagógiai Múzeum, ami elsősorban dr. Somos Lajosnak állított emléket, aki tíz évig volt az intézmény igazgatója, de ez is bezárt.

A tanítóképző emlékét jelenleg – néhány magánszemélyen kívül – főleg az Egri Tanító- és Tanárképzős Öregdiákok Baráti Köre és a főiskola néhány kiadványa tartja életben.

Bár a főiskola hivatalosan nem jogutódja a tanítóképzőnek, nem a tanítóképző alakult át főiskolává, s egy évtizedig párhuzamosan működtek, a Líceum épülete és a tanárképzés ügye összeköti a két intézményt. Ennek felismerése vezethetett oda, hogy a főiskola a korábbiaknál lényegesen több figyelmet szentel az egykori tanítóképző emléke ápolásának.

IRODALOM

- Abkarovits Endre (2013): Az első magyar tanítási nyelvű tanítóképző. (In *Egri séták nemcsak egrieknek*, IV. kötet, szerk. Renn Oszkár.) Egri Lokálpatrióta Egylet, Eger. 21-32. o.
- Az Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképző (és Líceum) évkönyvei. (Az 1870-es évektől különböző elnevezésekkel 1947-ig, majd az állami tanítóképző 1959-ben.)
- Bartók Béla (2013): Az Egri Római Katolikus Érseki Tanítóképző. (In *Az egri Domus Universitatis és Líceum.*) EKF Líceum Kiadó, Eger.
- Benkóczy Emil (2013): *Pyrker első magyar tanítóképzője*. EKF Líceum Kiadó, Eger. (Az 1928-ban megjelent mű reprint kiadása.)
- Emlékkönyv Abkarovits Endre tanár születésének 100. évfordulójára.* (2010) Egri Tanító- és Tanárképzés Öregdiákok Baráti Köre (Szerk. Chászárné Simon Alice.) EKF Líceum Kiadó, Eger.
- Libelli Historiae Academiae Agriensis – Egri prepa voltam, Tanítósorsok 1828–2008.* (2008) (Szerk. Dr. Kelemen Ferenc) EKF Líceum Kiadó, Eger.
- Libelli Historiae Academiae Agriensis Az egri tanítóképző története, 1828–1959.* (2005) (Szerk. dr. Dobos József) EKF Líceum Kiadó, Eger.
- Szecső Károly (1999): *Kovács Vendel*. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest.
- Szecső Károly (2012): *Somos Lajos*. Tudós tanárok, tanár tudósok. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest.